

*Морозова Г.С., кандидат економічних наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет*

ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Фінансові інновації є головною рушійною силою світового економічного розвитку та ключовим фактором удосконалення і розбудови фінансових систем розвинутих країн світу. Україна останніми роками впритул наблизилась до економічної і фінансової інтеграції з європейськими державами, а тому прискореними темпами відбувається розвиток фінансових інновацій. І хоча законодавча база сформована не повністю, нові фінансові інструменти, методи та процеси вже впроваджуються у вітчизняну економіку, що і визначає актуальність наукового дослідження сучасних напрямів розвитку фінансових інновацій в Україні.

Фінансові інновації упродовж останніх років активно досліджуються в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них можна виділити наукові публікації таких вчених: Річард М. Левіч, Е. Геральд Корріган, Чарльз С. Санфорд, Дж. Георг, Дж Вотья, Х.П. Бер, Г. Дефей, М. Солівода, А. Абалкіна, Г.М. Азаренкова, О. Борисюк, Т. Задорожна, Р. Лещенко, О.С. Новак, І. М. Парасій-Вергуненко, Н.М. Пантелєєва, О.М. Петрук, О. Помазун, В. Трохименко. Однак в економічній теорії все ще відчувається нестача фундаментальних досліджень, які б давали оцінку розвитку окремих напрямів фінансових інновацій на теренах вітчизняної економіки.

Метою дослідження виступає процес розвитку фінансових інновацій, зокрема, ключові напрями такого розвитку в Україні.

Розвиток фінансових інновацій, беручи свій початок з 1960-х років, нині розповсюдився на всі розвинуті країни і провокує серйозні зміни в фінансовій картині світу. Різноманітність форм сучасних фінансових інновацій обумовлює широку диференціацію пов'язаних з ними інтеграційних процесів у фінансовій та банківській системах різних країн. Так само і швидкість впровадження тих чи інших фінансових нововведень в національні економіки держав теж суттєво відрізняються. Все це ускладнює наукове обґрунтування сучасного розвитку фінансових інновацій та вимагає ґрунтовних наукових досліджень саме тих напрямів розвитку фінансових інновацій, які характерні для України та які перебувають на тій чи іншій стадії впровадження у вітчизняну фінансову систему.

Перш за все варто зазначити, що поняття «інновація» нами дефініціюється як творчий процес створення нових споживчих вартостей, а також результат такого процесу у вигляді нових видів продукції, товарів, робіт, послуг, технологій, маркетингових ідей, фінансових продуктів і послуг, технічних рішень, інших ідей, застосування яких вимагає, щоби користувачі змінили звичайні стереотипи діяльності, навички.

У більш широкому розумінні інновації – це прогресивні техніко-технологічні, соціально-економічні зміни, нововведення у фінансовій, науково-дослідницькій та інших сферах, поява нових способів виробництва, видів продукції та послуг, освоєння нових ринків збуту, будь-яке вдосконалення, яке забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії [1, с. 181].

У загальному розумінні, фінансові інновації представляють собою розвиток нових фінансових продуктів і ринкових інструментів. На нашу думку, одне з найбільш повних і розгорнутих визначень поняття «фінансові інновації», з яким ми повністю погоджуємося, дає у своїх працях Н.М. Пантелеєва, яка під фінансовою інновацією розуміє «результат творчого пошуку нового підходу до вирішення проблеми у фінансовій галузі, який реалізується шляхом створення та дифузії нових фінансових продуктів, послуг, інструментів, технологій, процесів і організаційних форм, орієнтованих на ефективне управління фінансовими ресурсами та ризиками, за безпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності в умовах мінливості, невизначеності й інформаційної асиметрії економічного середовища» [2, с. 28].

Зважаючи на деталі процесу інтеграції фінансових інновацій в національну економіку, які досить сильно диференційовані в різних країнах, та дослідивши наукову літературу з цих питань, ми все ж можемо виділити кілька характерних загальних напрямів розвитку сучасних фінансових інновацій в Україні:

- 1) сек'юритизація;
- 2) лібералізація фінансових ринків;
- 3) глобалізація фінансових ринків;
- 4) цифровізація.

Усі ці напрями мають внутрішні взаємозв'язки і в процесі розвитку одного з них в національній економіці неодмінно відбувається і розвиток інших. Розглянемо детальніше кожен з напрямів.

1) сек'юритизація – у широкому розумінні це заміщення традиційних форм фінансування, переважно банківського кредитування, фінансуванням, що засноване на емісії цінних паперів. У вузькому розумінні сек'юритизація – інноваційна техніка фінансування шляхом трансформації частини фінансових активів суб'єкта господарювання у високоліквідні інструменти ринку капіталу [3, с. 27; 4, с. 86]. Вона є більш привабливим фінансовим інструментом, ніж банківські позики.

Іншими словами, суть сек'юритизації активів полягає в тому, що певну частину дохідних активів (іпотечних чи споживчих позик, автокредитів, лізингових активів, комерційної нерухомості, об'єктів застави тощо) банк виводить за свій баланс і здійснює їх

рефінансування шляхом емісії цінних паперів, які реалізує на відкритому ринку. Придбання інвесторами цінних паперів дає їм право на одержання доходу у вигляді фіксованого процента, джерелом якого є проценти та основна сума платежів за сек'юритизованими активами (із грошових потоків активів пулу)

2) лібералізація – зміна усталеної практики внутрішнього фінансового ринку або через явну дерегуляцію, або через зміну принципів його роботи. Вона є стимулюючим фактором економічного зростання та має прямі та непрямі наслідки для економіки.

Як ми бачимо, позитивний вплив лібералізації на економічне зростання здійснюється через рух капіталів і технологій до України. Стимулюючий вплив лібералізації проявляється як у зростанні заощаджень і зменшенні вартості капіталу, так і в підвищенні рівня технологізації економіки, зокрема фінансового сектору, і опосередковано спричиняє поглиблення спеціалізації виробництва, збільшення фінансових потоків і загальну діджиталізацію країни.

3) глобалізація фінансових ринків – це такий етап їх розвитку, який характеризується лібералізацією та дерегуляцією, зменшенням обмежень на міжнародний рух капіталу, стандартизацією фінансових продуктів, а також розвитком технологій, що полегшують транскордонний рух капіталу та прискорюють поширення інформації, при якому формується надзвичайно тісний зв'язок між локальними фінансовими ринками, внаслідок якого вагомі події на одному з них відображаються й на всіх інших [5, с. 85].

Але глобалізація це не лише процес зростання економічної взаємозалежності між країнами світу через збільшення обсягів та різноманітності транскордонних операцій і міжнародних потоків капіталу, але і один з важливих напрямів розвитку фінансових інновацій. Оскільки національні бар'єри стають менш помітними, а фінансові ринки стають більш інтегрованими, перед фінансовою системою світу постають нові виклики, які і вирішуються за допомогою фінансових інновацій. В зв'язку з ослабленням національних фінансових бар'єрів лібералізацію ринку фінансових послуг справедливо вважають одним з проявів фінансової глобалізації і розглядають ці два поняття у нерозривному взаємозв'язку.

4) цифровізація – процес трансформації традиційних форм фінансового ринку за допомогою електронних технологій в новітні діджитал-системи, які в новій економічній теорії об'єднують терміном FinTech – у дослівному перекладі «фінансові технології» – термін, яким позначають впровадження цифрових технологій на ринку фінансових послуг, з метою поліпшення якості фінансових послуг для клієнтів та покращення фінансових трансакцій: швидкість, надійність, шифрування тощо.

Іншими словами, FinTech – це симбіоз фінансів і нових технологій з використанням

мобільних додатків, і алгоритмів [6, с. 44]. На сьогоднішній день FinTech – новітня галузь економіки, яка об'єднує фінансові компанії, які зосереджені на задоволенні потреб клієнтів за допомогою нового програмного забезпечення для фінансових трансакцій, пропонуючи їм ефективні, зручні, автоматизовані, прозорі он-лайн продукти.

Таким чином, процес розвитку фінансових інновацій в Україні відбувається за такими напрямками, як: сек'юритизація, лібералізація фінансових ринків фінансова глобалізація, цифровізація і фінансові технології. Усі ці напрями мають внутрішні взаємозв'язки і в процесі розвитку одного з них в національній економіці неодмінно відбувається і розвиток інших.

У напрямку цифровізації та розвитку Україна рухається останніми роками досить стрімко і має вже певні надбання. І хоча фінансові технології впроваджуються дещо повільніше, ніж у розвинених країнах, можна з упевненістю стверджувати, що вітчизняна галузь вже найближчі кілька років збільшиться як мінімум вдвічі й поповниться новими фінансовими продуктами та новими учасниками ринку FinTech.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку дієвих кейсів застосування фінансових інновацій у вітчизняній економіці, а також на більш детальне вивчення розвитку блокчейн та криптовалютного ринку України.

Список використаних джерел:

1. Парасій-Вергуненко, І. М. Організаційно-методичні аспекти аналізу інноваційного розвитку підприємств [Текст] / І. М. Парасій-Вергуненко. Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка / редкол.: В.П. Мікловда (гол. ред.), В.І. Ярема, Н.Н. Пойда-Носик та інші. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2015, Вип.1 (45).Том 2, С. 181–186.
2. Пантелеєва Н.М. Фінансові інновації в банківській системі: теорія, методологія, практика: монографія. К.: УБС НБУ, 2014, 540 с.
3. Бэр Х.П. Секьюритизация активов. Х.П. Бэр. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 586с
4. Петрук О. М. Управління ризиками сек'юритизації інвестиційних фондів / О. М. Петрук, О. С. Новак. Фаховий журнал “Облік і фінанси АПК”. 2012., № 2, С. 86–90.
5. Задорожна Т. Глобалізація фінансових ринків: сутність та вплив на регулювання національних ринків цінних паперів. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 3. С. 81-89. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.03.081>
6. Борисюк, О., Шматковська, Т. та Дацюк-Томчук, М. 2021. Рушії та бар'єри розвитку фінтех на фінансовому ринку. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки . 3, 27 (вересень 2021), 44–53. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-03-44-53>